

**Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 №1643)**

**ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ**  
удосконалення та розвиток



Дніпровський державний  
аграрно-економічний  
університет

**ДКС Центр**  
Видавництво ТОВ «ДКС-центр»

Державне управління: удосконалення та розвиток № 11, 2014

УДК 330.341.1 : 061.1ЄС : 001.894

*Т. В. Криворучко,  
аспірант, Національна академія державного управління при Президентові України,  
м. Київ*

## **МОНІТОРИНГ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: СТАН ТА ПРОБЛЕМИ**

*Taras V. Kryvoruchko,  
PhD student, National Academy for Public Administration under the President of  
Ukraine, Kyiv*

### **MONITORING OF EFFICIENCY OF INNOVATIVE ACTIVITY: STATUS AND PROBLEMS**

*Стаття присвячена теоретичному аналізу сучасного стану інноваційного розвитку країни. Проаналізовані основні нормативно-правові акти, які визначають та регулюють державну інноваційну політику. Автором визначені основні проблеми, які гальмують інноваційний розвиток нашої держави, та обґрунтовані головні чинники щодо посилення конкурентоспроможності сектору наукових досліджень і розробок, підвищення ефективності управління, бюджетного фінансування наукової сфери та забезпечення його інтеграції в Європейський дослідницький простір.*

*The article is devoted to theoretical analysis of the current state of innovative development of the country. Main legal acts that define and regulate state's innovation policy are analyzed. The author identified the main problems that hinder innovative development of our country, and substantiated main factors that enhance the competitiveness of research and development sector, improve management and budget funding of research of sector, and ensure its integration into the European Research Area.*

**Ключові слова:** інноваційна діяльність, науково-технологічний та інноваційний розвиток, прикладні науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи, технопаркові структури, Європейський дослідницький простір.

**Keywords:** innovation, scientific and technological innovation and development, applied research and research and design works, Technopark structure, European Research Area.

**Актуальність дослідження.** Зарубіжний досвід провідних країн світу свідчить про необхідність формування та забезпечення функціонування національної інноваційної системи у реалізації послідовної та виваженої державної політики, яка повинна сприяти активізації інноваційних процесів та оновленню національної економіки.

У зв'язку із складною соціально-політичною ситуацією, яка триває на сході країни, та в умовах надзвичайно складної економічної ситуації, яка існує в Україні, бюджетне фінансування інноваційної діяльності не може забезпечувати необхідного розвитку науково-технологічного прогресу в національній економіці. Хоча значна кількість українських економістів вважає, що головним чинником фінансового забезпечення інноваційного процесу найближчими роками має стати банківське кредитування, оскільки довгострокові позики та кредити у світовій практиці є основними серед позикових джерел фінансування.

У світлі європейської інтеграції з'являються нові можливості щодо залучення кредитних коштів в інноваційну сферу. З урахуванням досвіду розвинених країн щодо ефективності фінансування інноваційних проектів доцільно переорієнтовувати банківський менеджмент із короткотермінових операцій на, можливо, менш дохідні щодо терміну повернення ресурсів, але більш перспективні та ефективні на тривалому часовому інтервалі послуги з довгострокового кредитування наукових досліджень, конструкторських розробок, освоєння і впровадження нової техніки та технологій.

За нинішніх економічних умов залучення банківських установ до кредитування інноваційної діяльності потребує розробки та впровадження дійових стимулюючих заходів на державному рівні.

**Виклад основного матеріалу.** Формування стратегічно виваженої державної інноваційної політики України має базуватися на науково-обґрунтованому визначенні пріоритетних напрямів розвитку науки, технологій, інновацій. У цих умовах набуває особливої актуальності проведення системного моніторингу та аналізу стану і результативності інноваційної діяльності, оцінюванні перспектив науково-технологічного та інноваційного розвитку.

Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність» основними принципами державної інноваційної політики має бути сприяння розвитку інноваційної інфраструктури та орієнтації на інноваційний шлях розвитку економіки [1]. Також на законодавчому рівні визначено, що для реалізації середньострокових пріоритетних напрямків інноваційної діяльності держава запроваджує заходи щодо розвитку інноваційної інфраструктури (інноваційних центрів, технологічних парків, наукових парків, технополісів, інноваційних бізнес-інкубаторів, інноваційних кластерів, центру трансферу технологій, венчурних фондів тощо) [2].

Нормативно-методичною базою, відповідно до якої проводиться моніторинг, аналіз і оцінювання результативності інноваційної діяльності бюджетного фінансування в Україні та реалізації пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, є:

– постанова Кабінету Міністрів України від 25.08.2004 № 1084 «Про затвердження Порядку формування і виконання замовлення на проведення фундаментальних наукових досліджень, прикладних наукових досліджень та виконання науково-технічних (експериментальних) розробок за рахунок коштів державного бюджету» (із змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України № 1184 від 21.08.2013) [4];

– постанова Кабінету Міністрів України від 12.03.2012 № 294 «Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2012 – 2016 роки» [5];

– постанова Кабінету Міністрів України від 17.05.2012 № 397 «Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності галузевого рівня на 2012 – 2016 роки» [6].

У жовтні 2012 року Верховною Радою України також були внесені зміни до Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій». Згідно із цим Законом майнові права на розроблені за кошти державного бюджету технології передавалися організаціям-розробникам для їх комерціалізації. Законом також передбачено, що кошти, одержані у результаті трансферу технологій, створених за рахунок бюджетних коштів, майнові права на які передано організації-розробнику, залишаються організації-розробнику і використовуються нею для виплати винагороди авторам технологій та об'єктів права інтелектуальної власності, для розвитку інноваційної діяльності та трансферу технологій організації, зокрема для оплати закордонного патентування. Зазначені положення відповідають законодавству європейських країн та США у сфері трансферу технологій.

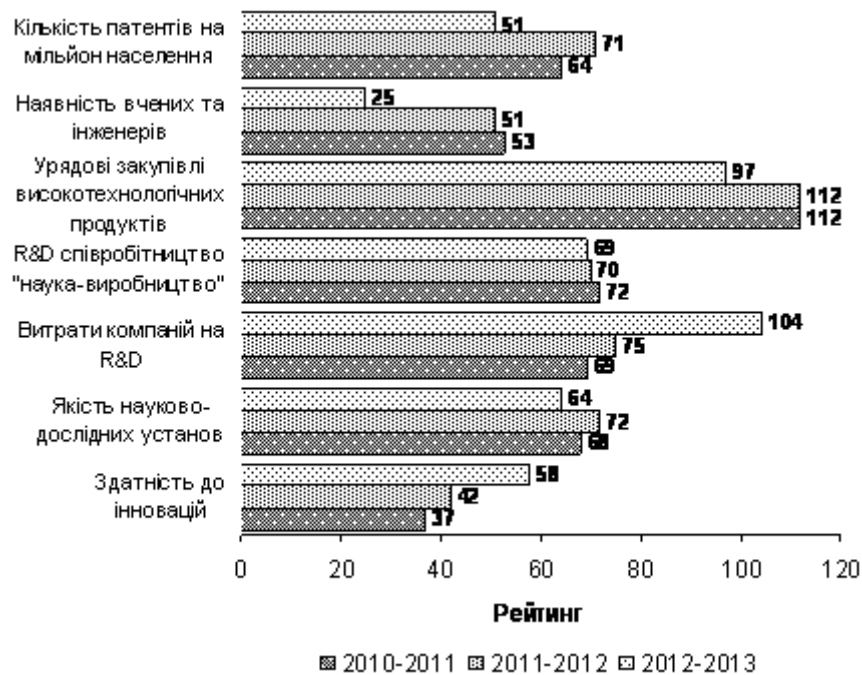
Зазначений механізм, з одного боку, стимулюватиме наукові організації до пошуку партнерів, що впроваджуватимуть технології та випускатимуть інноваційну продукцію, а з іншого боку, організації-розробники будуть зацікавлені в створенні технологій, що матимуть високий потенціал для їх подальшого впровадження на підприємствах.

Також чинним є Закон України «Про наукові парки», який регулює правові, економічні, організаційні відносини, пов'язані із створенням та функціонуванням наукових парків, і спрямований на інтенсифікацію процесів розроблення, впровадження, виробництва інноваційних продуктів та інноваційної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках [3].

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2012 р. № 1077 затверджено План заходів на період до 2017 року, який містить конкретний перелік завдань, реалізація яких сприятиме актуалізації потужного потенціалу розвитку, який сконцентрований у науці, створенню економічної системи, запрограмованої на постійне впровадження інновацій та споживання новітніх технологій, а також забезпечуватиме ефективне та раціональне використання бюджетних коштів, що спрямовуються у наукову сферу [7].

Початкова межа інноваційної моделі світової економіки визначається на рівні 40 %, а за показником наукоємності ВВП – не нижче 2,5 %, і досягти цієї межі без проведення структурних змін у вітчизняній економіці практично неможливо. Інноваційність вітчизняної економіки не перевищує 10-12 %.

Аналіз показників розвитку субіндексу інновацій України в 2012-2013 рр., за даними «The Global Competitiveness Report 2012–2013», дозволяє прослідкувати низку стійких закономірностей в інноваційному розвитку нашої держави. За проаналізованими показниками у нас є достатня кількість вчених та інженерів, а також здатність до інновацій (однак відзначається зниження рейтингу у 2012-2013 рр. порівняно з попередніми двома роками), кількість патентів на мільйон населення, проте суттєвим також було зменшення витрат компаній на дослідження та розробки, низький рівень наявності урядових закупівель високотехнологічної продукції (рис. 1) [9].



**Рис. 1. Рейтинг показників субіндексу інновацій України в 2012–2013 рр. за даними «The Global Competitiveness Report 2012–2013»**

Отже, серед причини, що стримують реалізацію ролі технологічного чинника підвищення конкурентоспроможності української промисловості за минулі роки, зокрема, можна назвати наступні: 1) незатребуваність інновацій, оскільки економічна політика не формує активної зацікавленості переважної частини господарюючих суб'єктів у результатах наукових розробок або ж останні виявляються не в змозі ефективно використовувати інноваційні розробки; 2) відсутність інститутів розвитку, що забезпечують функціонування економіки інноваційного типу у всіх її складових (організація й управління розробками; їхнє фінансування, маркетинг, комерціалізація та ін.); 3) низька платоспроможність населення, що породжує його нездатність платити більш високі ціни за більш якісну продукцію; 4) мала чисельність висококваліфікованих фахівців, здатних працювати в інноваційній сфері; 5) відсутність узгоджених між собою державної промислової, технологічної та інноваційної політики. Нерозвинений стан інституційної інфраструктури (фінансової, виробничо-технологічної, кадрової, інформаційно-комунікаційної), що повинна забезпечувати функціонування інноваційного бізнесу й комерціалізацію результатів наукових розробок, перешкоджає розгортанню стійких і відтворювальних технологічних ланцюжків «фундаментальні дослідження – прикладні науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи (НДДКР) – комерційні технології». У результаті, ускладнюється процес модернізації української економіки, а також відтворення її наукового й інноваційного потенціалів [8].

Також хочемо зазначити, що відносно низький рівень витрат на НДДКР національних товаровиробників дає підстави для висновку про обмеженість попиту в Україні на науково-технічні розробки з боку реального сектору, і, отже, про обмежені масштаби інноваційних процесів в економіці. Реалізація інноваційної моделі економічного розвитку можлива, передусім, за умови забезпечення платоспроможного попиту на результати наукових досліджень і науково-технічних розробок з боку реального сектору економіки, що має на меті модернізацію виробничого потенціалу та випуск інноваційної продукції.

Необхідним є реалізація державної економічної політики спрямованої на стимулювання суб'єктів підприємництва до витрачання коштів на наукову та науково-технічну діяльність; запровадження фінансових стимулів для розвитку недержавних неприбуткових установ, які здійснюють фінансову підтримку наукової і науково-технічної діяльності; удосконалення законодавства з питання оподаткування операцій з виконання наукових досліджень і розробок, що

здійснюються за рахунок коштів, одержаних у вигляді грантів від міжнародних організацій, установ та урядів інших країн, у тому числі операцій із ввезення на територію України безкоштовно наданого обладнання для виконання робіт за такими грантами.

Необхідним є повноцінне використання потенціалу науки в процесі технологічної модернізації економіки, зокрема вирішення таких завдань як забезпечення конкурентоспроможності сектору наукових досліджень і розробок, його інтеграції в Європейський дослідницький простір; підвищення ефективності управління та бюджетного фінансування наукової сфери.

На нашу думку, першочерговими кроками для формування ефективної інноваційної політики держави є:

1) посилення конкурентоспроможності сектору наукових досліджень і розробок, забезпечення його інтеграції в Європейський дослідницький простір шляхом:

- збільшення фінансування на оновлення матеріально-технічної бази наукових установ та вищих навчальних закладів;
- розширення програм надання грантів молодим ученим і викладачам для проведення досліджень, підготовка українських учених до ефективної конкурентної боротьби за гранти Рамкової програми ЄС;
- проведення переговорів з Європейською Комісією щодо визначення умов приєднання України до Європейського дослідницького простору, концепція якого націлена на створення загальноєвропейського ринку досліджень з мобільними науковими кадрами, здійснення дослідницьких ініціатив, а також ефективне координування національних і регіональних дослідницьких проектів, програм і стратегій;

2) підвищення ефективності бюджетного фінансування науки та науково-технічної сфери шляхом:

- оптимізації системи бюджетних наукових установ на основі об'єктивних критеріїв оцінювання результативності їхньої діяльності;
- нарощування частки бюджетних коштів, що спрямовуються на фінансування фундаментальної науки та прикладних наукових і технічних розробок;
- пріоритетного спрямування бюджетного фінансування науки на виконання за конкурсними принципами державних цільових наукових, науково-технічних програм, державного замовлення у сфері науки та інноваційної продукції, а також фінансування грантів Державного фонду фундаментальних досліджень;
- застосування спрощених процедур закупівлі (на підставах, передбачених Законом про державні закупівлі) для фінансування за рахунок державних коштів науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (НДДКР), виконавці яких визначаються на конкурсній основі у встановленому законодавством порядку;
- підвищення рівня фінансової автономії наукових установ і вищих навчальних закладів у розпорядженні коштами, отриманими від замовників різних форм власності за виконання НДДКР;

3) спрямування вітчизняного науково-технічного потенціалу на забезпечення потреб інноваційного розвитку економіки України й організацію виробництва високотехнологічної продукції шляхом:

- запровадження державно-приватного партнерства в науково-технічній та інноваційній сферах;
- розробки та впровадження інструментів державної підтримки інноваційної діяльності.

На основі аналізу наукових джерел для покращення сучасного стану розвитку інновацій, на нашу думку, є необхідним розробка:

- критеріїв класифікації науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт;
- нормативно-правових документів, спрямованих на визначення економічної ефективності інноваційних проектів та методики обрахунку їх результатів;
- методичного забезпечення для узагальнення показників наукової та інноваційної діяльності за класифікаційними її ознаками та відповідної системи звітності про реалізацію пріоритетних напрямів інноваційної діяльності;
- нормативно-статистичної бази для переходу на загальноєвропейські та світові стандарти обліку і статистики науково-технічної та інноваційної діяльності.

Також першочерговими кроками є:

- стимулювання участі комерційних банків в інвестуванні інноваційної діяльності;
- внесення змін та доповнень до Бюджетного кодексу України в частині формування спеціальних фондів фінансування науково-технічних програм та інновацій;
- встановлення мінімальної частки ВВП (Державного бюджету), яка повинна бути спрямована на фундаментальні та технологічні дослідження;
- врегулювання правових та економічних засад діяльності недержавних фондів підтримки науково-технічної та інноваційної діяльності.

Також не можливо не відмітити необхідність подальшого розвитку у нашій державі мережі технопаркових структур, до яких належать інженерно-наукові центри, наукові парки, технопарки, технополіси, інноваційно-технологічні центри та інші організаційні форми ефективного співробітництва та кооперації наукового, промислового та підприємницького секторів.

В аналітичних матеріалах, наданих Науково-дослідним інститутом фінансового права Національного університету ДПС України, зазначено про необхідність розроблення і ухвалення проекту Закону України «Про інноваційні структури», який визначатиме умови їх створення, механізми функціонування та інструментарій державного регулювання. Обов'язковими нормами у відповідному нормативно-правовому акті мають стати законодавчі ініціативи щодо визначення «інноваційних кластерів» та «технологічних платформ», засади їх функціонування та особливості публічно-приватного партнерства в інноваційній сфері. Зокрема, необхідно визначити *технологічні платформи* як приватно-публічні об'єднання, що охоплюють всіх учасників розробки та комерціалізації інноваційних продуктів у певному секторі економіки, що визначений урядом як пріоритетний. Учасниками технологічних платформ в обов'язковому порядку є дослідницькі центри, національні та місцеві органи влади, фінансові установи та промислові підприємства.

А саме, інноваційні кластери як територіальне угруповання незалежних малих та великих підприємств, дослідницьких організацій, які працюють у певній галузі економіки і здійснюють інноваційну діяльність через взаємодію у сфері експлуатації основних фондів, обміну знаннями, проведення наукових експертиз, трансферу технологій.

Також ознаками інноваційного кластера мають бути визначені:

- наявність підприємства-лідера, що визначає довгострокову спільну стратегію регіональної економічної системи;
- територіальна локалізація основної маси суб'єктів господарювання – учасників кластерної системи;
- стійкість стратегічних міжнародних господарських зв'язків у межах кластерної системи, включаючи її міжрегіональні та міжнародні зв'язки;
- наявність спільних корпоративних систем управління, бізнес-процесів, централізованого контролю та аналізу.

## Висновки

1. Прискорення розвитку економіки України та її рівноправна інтеграція в міжнародний простір у середньостроковій і довгостроковій перспективі визначатиметься результатом використання, в першу чергу, інноваційної складової, що передбачає підвищення ролі науки як впливового інституту рівноправного партнера в мережі соціально-економічних взаємовідносин.

2. Сьогодні, в умовах недостатніх фінансових ресурсів, що знаходяться в розпорядженні держави, одним з основних завдань стає їх концентрація на ключових перспективних напрямках. В основі інноваційної політики, спрямованої на скорочення технологічного відставання і забезпечення провідних позицій, повинен лежати обмежений перелік стратегічних пріоритетів.

3. З метою покращення впровадження інноваційних технологій необхідним є спрямування наукових досліджень на найбільш перспективні сегменти ринку, що підвищить попит на результати наукових досліджень. Необхідним є повноцінне використання потенціалу науки в процесі технологічної модернізації економіки, зокрема вирішення таких завдань як забезпечення конкурентоспроможності сектору наукових досліджень і розробок, його інтеграції в Європейський дослідницький простір; підвищення ефективності управління та бюджетного фінансування наукової сфери.

## Література.

1. Закон України від 03.06.2010 р. № 2314 «Про інноваційну діяльність». – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2314-17> <<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2314-17>>.
2. Закон України від 08.09.2011 № 3715 р. «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні». – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3715-17> <<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>>.
3. Закон України від 25.06.2009 № 1563 «Про наукові парки» – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/156317> <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/156317>> <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1563-17>>.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 25.08.2004 № 1084 «Про затвердження Порядку формування і виконання замовлення на проведення фундаментальних наукових досліджень, прикладних наукових досліджень та виконання науково-технічних (експериментальних) розробок за рахунок коштів державного бюджету». – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1084-2004-%D0%BFv> <<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1084-2004-%D0%BFv>>.
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 12.03.2012 № 294 «Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2012 – 2016 роки». – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/294-2012-%D0%BF> <<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/294-2012-%D0%BF>>.
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 17.05.2012 № 397 «Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності галузевого рівня на 2012 – 2016 роки». – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/397-2012-%D0%BF> <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/397-2012-%D0%BF>>.
7. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2012 р. № 1077 «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції реформування системи фінансування та управління науковою і науково-технічною діяльністю на період до 2017 року». – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1077-2012-%D1%80> <<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1077-2012-%D1%80>>.
8. Федулова Л.І. Умови для здійснення трансферу технологій в Україні. / Л. І. Федулова// Матеріали VI Міжнародного форуму: «Трансфер технологій та інновації: інноваційний розвиток та модернізація економіки», – Київ, 2012, – С. 295-300
9. Електронний ресурс. Режим доступу: [http://www.weforum.org/reports/\\_global-competitiveness-report-2014](http://www.weforum.org/reports/_global-competitiveness-report-2014) <<http://www.weforum.org/reports/%20global-competitiveness-report-2014>>.

## Referemces.

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), The Law of Ukraine #2314 from 03.06.2010 "Pro innovatsiinu diialnist", [Online], available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2314-17>.
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2011), The Law of Ukraine #3715 from 08.09.2011 "Pro priorytetni napriamy innovatsiinoi diialnosti v Ukraini", [Online], available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>.
3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2009), The Law of Ukraine #1563 from 25.06.2009 "Pro naukovi parky", [Online], available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/156317> <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1563-17>>.
4. Cabinet of Ministers of Ukraine (2004), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine #1084 from 25.08.2004 "Pro zatverdzhennia Poriadku formuvannia i vykonannia zamovlennia na provedennia fundamentalnykh naukovykh doslidzhen, prykladnykh naukovykh doslidzhen ta vykonannia naukovo-tekhnichnykh (eksperymentalnykh) rozrobok za rakhunok koshtiv derzhavnoho biudzhetu", [Online], available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1084-2004-%D0%BFv>

5. Cabinet of Ministers of Ukraine (2012), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine #294 from 12.03.2012, "Deiaki pytannia vyznachennia serednostrokovykh priorytetnykh napriamiv innovatsiinoi diialnosti zahalnodержavnogo rivnia na 2012 – 2016 roky", [Online], available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/294-2012-%D0%BF>.

6. Cabinet of Ministers of Ukraine (2012), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine #397 from 17.05.2012, "Deiaki pytannia vyznachennia serednostrokovykh priorytetnykh napriamiv innovatsiinoi diialnosti haluzevoho rivnia na 2012 – 2016 roky", [Online], available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/397-2012-%D0%BF>.

7. Cabinet of Ministers of Ukraine (2012), Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy # 1077 from 17.12.2012, "Pro zatverdzhennia planu zakhodiv shchodo realizatsii Kontseptsii reformuvannia systemy finansuvannia ta upravlinnia naukovoju i nauково-tekhnichnoju diialnistiu na period do 2017 roku", [Online], available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1077-2012-%D1%80>.

8. Fedulova, L.I. (2012), "Umovy dlja zdiisnennia transferu tekhnolohii v Ukraini", *Materialy VI Mizhnarodnoho forumu: «Transfer tekhnolohii ta innovatsii: innovatsiinyi rozvytok ta modernizatsiia ekonomiky»*, Kyiv, Ukraine, pp. 295-300

9. [Online], available at: <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2014>.

*Стаття надійшла до редакції 13.11.2014 р.*